

gaf mij de zekerheid dat mocht er wat gebeuren wij in de kortst mogelijke tijd een beslissing zouden kunnen en durven nemen. De trein kwam wat later dan het aangekondigde tijdstip. Ieder nam zijn eigen bagage en liep naar de bijna stilstaande trein toe. Weer kwamen wij voor een verrassing te staan. De bagageruimte van de trein was aan de voorkant in plaats van aan de achterkant, zoals wij verwacht hadden. Toch belemmerde het onze werkwijze niet. We stapten zoals afgesproken op twee verschillende plaatsen in en namen zodoende de twee ruimten naast de tweede klas coupe in beslag. Toen ik eenmaal in de trein zat, viel er een grote spanning van mij af. Tot nu toe is er niets fout gegaan, dacht ik. Ik wilde er maar niet aan denken wat er gebeurt zou zijn als wij bijvoorbeeld onderweg gesnapt zouden zijn. Weken van voorbereiding zouden verloren zijn gegaan, en alles zou voor niets zijn geweest. Dat ik nu rustig, een sigaretje rokend, in de trein zat, weerhield mij er niet van mij een voorstelling te maken hoe straks deze mensen zouden opkijken als ze een loop van het geweer voor hun neuzen gedrukt zouden krijgen.

Hoe ik mij zou opstellen tegenover deze mensen. Ik werd in mijn gedachten verstoord door een kameraad, die mij het sein gaf dat we er al bijna waren. Ik stond op, gooide mijn haast gedoofde sigaret weg, en keek nog even snel naar beide kanten van de coupé, waarvan ik

mezelf in het midden bevond. Ik keek in mijn tas of mijn wapen gemakkelijk te bereiken was, gaf het sein aan de overkant en aan mijn kameraad, en trok toen met alle macht aan de noodrem van de trein. Ik schrok zelf van de stop en viel bijna achterover, maar ik kon mij nog net vasthouden aan de stang, die zich voor de deuren van de trein bevinden. Snel graaide ik mijn wapen uit de tas, deed de twee deuren voor mij open, en stond toen oog in oog met de inzittenden aldaar. Wetende dat ik van achteren gedekt was door een andere kameraad, keek ik rustig naar hen met wie ik op dat moment te maken had.

Op rustige toon zei ik: ‘Dit is een kaping, blijft u rustig op uw plaatsen.’
Onze actie was op dat moment begonnen!!!!

Uit: *Minne strijd voor de R.M.S.*, 1980.

Molukse wijken als lieux de mémoire

Fridus Steijlen

Wie had gedacht dat de Molukse wijken met de generaties aan belang in zouden boeten, had het mis. In de loop der tijd verdwenen weliswaar allerlei Molukse instituties, maar de laatste decennia zijn een aantal Molukse wijken weer krachtiger aan het worden. En het is vooral de derde generatie die het voortouw neemt.

Op 15 augustus 2020 postte iemand op de Facebook-pagina ‘Ik heb hart voor Moluks erfgoed, want...’ de volgende hartenkreet: ‘Waarom wordt de Molukse Vierkleur in de demonstratie van Viruswaarheid getoond. Niet namens mij in ieder geval. Ik vind het een schande om zo met ons symbool om te gaan.’ Hij reageerde op een foto in de krant waarop de vlag prominent figureerde in de demonstratie tegen coronamaatregelen van de overheid. Er volgde een soms heftige discussie met 334 reacties. De discussie ging over de betekenis van de vlag: stond die voor identiteit, een politiek ideaal? Mocht je die zomaar gebruiken? Je zag de vlag immers overal, ook ‘bij de Nacht van de Vluchting en vele demonstraties’. Het was niet de eerste keer dat op die pagina gediscussieerd werd over het meedragen van de vlag tijdens demonstraties die niet a priori met Molukkers of de Molukken te maken hebben. Op 19 juli 2020 vond een discussie (130 reacties) plaats in verband met een demonstratie bij het standbeeld van Jan Pietersz. Coen in Hoorn in het kader van de Black Lives Matter-beweging. Die discussie ging toen minder over de legitimiteit van de vlag bij deze demonstratie maar de mogelijkheid dat naast de RMS-vlag ook de Indonesische vlag aanwezig zou zijn. En dat zou uit den boze zijn, Indonesië is immers voor veel Molukkers de huidige kolonisator van de Molukken, was de redenering. Beide discussies gingen ook over de vraag of de vlag gebruikt mag worden voor doelen waar niet iedereen het mee eens is. Dat de vlag te

pas en te onpas gebruikt wordt, stelde een deelnemer aan de discussie op 15 augustus, daar ‘zijn we soms zelf ook debet aan door bij iedere gelegenheid in de wijk de vlag erbij te halen en *Mena muria* te schreeuwen’. Terwijl deze online discussie plaatsvond, werd ook in reallife bediscussieerd hoe het stond met de Molukse identiteit en met de Molukse wijken als deel van de geschiedenis en Moluks erfgoed. Het waren vooral jongeren van de derde generatie die aan die discussie deelnamen. Zij waren zich gaan inzetten voor het behoud van de Molukse wijk. Zij waren ook betrokken bij massale vormen van vlagvertoon binnen en buiten de wijken sinds in april op de Molukken de RMS-proclamatie was herdacht en mensen die met de RMS-vlag liepen waren gearresteerd. Het maakt duidelijk dat voor, in ieder geval een deel, van de Molukse jongeren de Molukse identiteit en de relatie met de Molukken nog belangrijk zijn. En dat na een zeventigjarige bewogen geschiedenis in Nederland. Hoe zit dat met die wijken anno 2021 en hoe wordt ernaar gekeken?

Geconcentreerd wonen

De collectieve huisvesting van Molukkers, vanaf 1951 in woonorden en

Premier Lubbers en dominee Metiarj houden de in de Ridderzaal de tekst van de gezamenlijke verklaring van de Badan Persatuan en Nederlandse regering omhoog, 25 november 1986. | Fotograaf Rob C. Croes. Foto: collectie Nationaal Archief/Anefo

daarna in woonwijken, is altijd een uitzonderlijke manier van huisvesten geweest. Het was onlosmakelijk verbonden met de gedachte dat Molukkers slechts tijdelijk in Nederland zouden blijven, maar ook met de wens van Molukse zijde om als collectief bij elkaar te blijven.

In de tijd dat de Rijksoverheid nog direct verantwoordelijk of in ieder geval betrokken was bij de huisvesting van Molukkers, werd die collectieve huisvesting als gegeven beschouwd. Die directe verantwoordelijkheid van het Rijk eindigde in 1986 met de ondertekening van de zogenoemde historische overeenkomst tussen de Nederlandse overheid en de grootste Molukse organisatie Badan Parsatuan, namens de Molukse gemeenschap. In die overeenkomst werd onder andere geregeld dat de Molukse wijken zouden worden gerenoveerd en daarna eigendom van particuliere woningbouwcorporaties werden. Dat proces liep tot ver in de jaren negentig. En toen leek het allemaal helder geregeld.

Althans, het leek zo. Want vanaf het begin van deze eeuw kwamen Molukse wijken met enige regelmaat in de publiciteit in verband met issues rond de toewijzing van woningen. En waar Molukkers claimden dat de woningen aan Molukse gegadigden moesten worden toegewezen, werd gereageerd met de opmerking dat het toch niet meer van deze tijd was om aparte wijken voor Molukkers te hebben. Met de afronding van de

Moluks Monument in Moordrecht. | Foto: Fridus Steijlen

renovaties leek ook het historisch besef aan Nederlandse zijde verdwenen.

In 2006 bijvoorbeeld verkondigde minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie Rita Verdonk tijdens een bezoek aan een Molukse wijk, waar een conflict speelde over woningtoewijzing, dat het niet meer van deze tijd was om wijken te hebben speciaal voor bepaalde groepen mensen. Dat was voordat zij het eerste exemplaar van *In Nederland gebleven* over de geschiedenis van Molukkers in Nederland zou krijgen.

Sindsdien kwamen Molukse wijken regelmatig in het nieuws. Foto's in kranten van bekladde ramen met: 'Dit is de Molukse wijk. Alleen voor Molukkers!', of van stenen door een ruit riepen om een verklaring. Hoezo zou er een voorrangbeleid voor Molukkers zijn? Waarom zouden in een Molukse wijk de 'normale' spelregels met betrekking tot inkomen en gezinssamenstelling niet gelden?

Lieux de mémoire en thuisbasis
Wat onder de radar bleef was dat de Molukse wijken op twee manieren belangrijk waren gebleven voor Molukkers. Om te beginnen waren Molukse wijken lieux de mémoire, plekken van herinnering, geworden waar de geschiedenis verteld en vastgehouden wordt. Vanaf het begin van deze eeuw waren in steeds meer wijken monumenten opgericht. Met die monumenten werd de aanwezigheid van Molukkers in de Nederlandse geschiedenis verankerd. De symboliek – bijvoorbeeld KNIL-militairen en specerijen – verwees vaak naar de koloniale geschiedenis en de bijzondere positie van Molukkers in relatie tot Nederland. Sinds 2011 wordt in de Molukse wijk in Wierden zelfs bijna het gehele Molukse verhaal verteld. Met een monument met drie Molukse helden, de schepen waarmee Molukkers naar Nederland kwamen en de woonoorden waar men woonde voordat men naar de wijk kwam. Bovendien werden delen van de Jan Jansstraat, zoals de straat van de wijk heette, hernoemd naar de drie Molukse helden die ook op het monument staan: de Martha C. Tiahahustraat, Pattimurastraat en Chris Soumokilstraat.

Ten tweede had een herwaardering van de wijk plaatsgevonden onder de jongste generatie. Een deel van de Molukse jongeren hadden de geboortegenheid en wellicht vooral eigenheid en het gevoel van ‘thuiskomen’ van de wijk herontdekt en een deel van hen wilde daar ook wel weer wonen. De herwaardering van de wijk als thuisbasis kwam nadat in veel wijken lokale Molukse instituties, zoals de wijkraad, de Molukse stichting of kerk waren gaan disfunctioneren of hadden opgehouden te bestaan. De ‘herontdekking’ en ‘herwaardering’ van de wijk werd in meerdere gevallen gestimuleerd door een bestaansjubileum van de wijk, maar ook de ontdekking dat huizen aan niet-Molukkers werden toegewezen.

Miscommunicatie en historische kennis

Misschien kunnen we spreken van een dip in de netwerken rond de Molukse wijken. Wijk instituties functioneerden niet of niet optimaal en de Nederlandse instituties die met de wijken te maken hadden raakten hun historische kennis kwijt. Dat was te voorzien. De eerder genoemde historische overeenkomst van 1986 had de spelregels veranderd, zonder dat alle spelers wisten of er nieuwe spelregels waren en zo ja, hoe die er precies uitzagen.

De noodzakelijke renovatie van woningen binnen de wijken vond

plaats in het kader van de overeenkomst tussen de Nederlandse Rijksoverheid en de Molukse gemeenschap. Dat betekende voor Molukkers dat de wijken voor Molukkers bestemd zouden blijven. Of dat ook duidelijk was voor de woningbouwcorporaties die de huizen overnamen is de vraag. Kregen zij van de overheid ‘Molukse wijken’ of een ‘uitbreiding van hun huizenbezit’?

Maar los van hoe een woningbouwcorporatie keek naar een wijk (voor Molukkers of niet) voor een toewijzing aan Molukkers was een woningbouwcorporatie per definitie afhankelijk van een Molukse vertegenwoordiger. Een actieve wijkraad of andere Molukse vertegenwoordiging die geconsulteerd kon worden. In feite ontstonden twee wegen naar een potentieel conflict. De eerste was waar geen (duidelijke) Molukse vertegenwoordiger is om mee te overleggen en de tweede waar de medewerkers van een woningbedrijf bedachten dat het ‘niet meer van deze tijd is’ om voorrang te geven aan Molukse huurders. In die laatste situatie kwamen het gevoel dat de wijk Molukkers werd ontnomen tegenover koude regels over inkomen en gezinsgrootte te staan. In dat eerste geval was een woningbedrijf van goede wil, maar bleef de Molukse gemeenschap in gebreke.

In 2019 kwam het in de Molukse wijk Heer in Maastricht, tot een clash over de toewijzing van een woning in de Molukse wijk. Voor de jongeren in Heer was dat het moment om zich verder te bekommeren om de Molukse wijken overal in Nederland. Zij brachten een beweging in gang waarin de derde generatie zich inzet voor het voortbestaan van de Molukse wijken.

Vlaggen in de wijk

Zoals aangegeven zijn de Molukse wijken plaatsen van herinnering geworden waar de Nederlands-Molukse geschiedenis wordt verteld. Naast de graffiti, monumenten en straatnamen is dat ook levendig op de dagen dat de RMS-vlag aan de gevel wordt bevestigd. Dat gebeurt op

Moluks Monument in Wierden. | Foto: Fridus Steijlen

historische dagen zoals 25 april – de proclamatie dag van de RMS – maar ook als iemand geslaagd is voor de middelbare school.

Daar is sinds 2007 nog een traditie bij gekomen. Rond 12 april, de dag dat mr. dr. Christiaan Soumokil, de tweede RMS-president, in 1966 in Indonesië werd geëxecuteerd, worden *peringatan*-ride outs georganiseerd. Herinneringstochten waarin honderden motoren enkele wijken bezoeken waar wordt gestopt bij een eventueel Moluks monument, het ‘Hena Masa Waja’ wordt gezongen en stilgestaan

bij de slachtoffers van de RMS-strijd. Waarna de ride out verder gaat naar een volgende wijk.

De kern van deze ride out is solidariteit met de Molukken en met mensen die vanwege politieke uitingen op de Molukken gevangen zijn gezet. Inzamelingsacties tijdens de ride out zijn bedoeld voor de gezinnen van de gevangenen en om de kosten van een advocaat te kunnen betalen. Ride outs zijn indrukwekkende evenementen geworden. In het begin was het een klein aantal motoren, toen werden ook fiets- en wandeltochten georganiseerd. Maar naarmate de groep motoren groter werd met Sahabat Maluku en zeker toen Satudarah meereed (voordat de club werd verboden) kregen de ride outs extra aandacht en moesten zelfs door politie op motoren worden begeleid.

Ouderlijk huis

Djodjie Rinsampessy

Huis in het bergland van Ambon. | Foto: MHM/collectie cps

Op Ambon staat een huis
ons ouderlijk huis
in Nederland staat een huis
mijn vaders huis

hij zegt:
dit is mijn huis

op Ambon staat een huis
het is bekend wiens huis

in Nederland staat een huis
op korte termijn
nu reeds langere termijn
het tijdelijk verblijf is
een permanent verblijf

de eigenaar zegt:
het is mijn huis
maar niemand,
niemand, is meer thuis.

Uit: *Zonder spelregels* – Dengan tidak peraturan

De ride outs vormen intussen een traditie en zijn voorspelbaar. Anders was dat voor vlagvertoningen in 2020. Toen werden in verschillende plaatsen momenten georganiseerd waarop massaal een vlagvertoon werd gehouden. De aanleiding was dat op de Molukken mensen die vanwege het zeventigjarig jubileum van de RMS met de RMS-vlag hadden rondgelopen waren gearresteerd. Een aantal mannen was op Ambon met een RMS-vlag het hoofdkwartier van de politie binnen gelopen, waarna zij werden opgepakt.

Mede om solidariteit met deze demonstranten tot uitdrukking te brengen werden in Nederland samenkomsten georganiseerd om met de RMS-vlag solidariteit te tonen. Vanwege de COVID-maatregelen ging dat anders dan in normale tijden. In plaats van een demonstratie met duizend mensen achter een spandoek stelden mensen zich op op het Museumplein in Amsterdam, of bij de Erasmusbrug in Rotterdam of in een Molukse wijk, op 1.5 meter van elkaar maar elk met een eigen vlag. Met een grote visuele impact: een zee van RMS-vlaggen. Het indrukwekkende van deze vlaggenzeeën werd door sociale media versterkt doordat beelden veelvuldig werden gedeeld, wat ook weer navolging opriep.

Nieuwe rondes nieuwe kansen

De ogenschijnlijke opleving van de rol van Molukse wijken in combinatie met het veelvuldig vertoon van de RMS-vlag heeft een ander onvoorzien proces op gang gebracht. Een dat erg doet denken aan hoe in de jaren zeventig en tachtig naar Molukkers werd gekeken. De expliciete manifestatie van Molukse jongeren met RMS-vlaggen riep bij lokale bestuurders de vraag op of Molukse jongeren weer aan het radicaliseren waren. Lange tijd was het een soort pavloveffect als Molukkers zich expliciet manifesteerden, dat bijvoorbeeld door Nederlandse journalisten werd gevraagd of er rekening gehouden moest worden met gewapende acties. De treinkapingen zitten nog steeds in het

historische geheugen van Nederland. In een aantal Molukkersgemeenten stegen de laatste jaren de spanningen rond de derde generatie. Soms zelfs tot het niveau dat de politie niet op haar gemak de wijk in ging. De gevoelens waarmee men sprak leken op die uit de jaren zeventig.

Dat is eigenlijk wel problematisch. De Molukse gemeenschap en de Molukse wijk zijn al lang niet meer de gemeenschap en de wijk uit die tijd. Hoe kan het dat waardering en het opkomen voor de collectieve huisvesting van Molukkers als deel van de Moluks-Nederlandse geschiedenis, en hun relatie met de Molukken leidt tot tegenstellingen vergelijkbaar met de jaren tachtig van de vorige eeuw.

We zouden intussen beter moeten weten en verder durven kijken. Openstaan voor de veerkracht die in de wijk aanwezig is en wat de kracht is van een derde generatie die zich inzet voor de eigen gemeenschap en haar geschiedenis. Het werkt averechts om te reageren vanuit oude reflexen, zowel aan de Nederlandse als aan Molukse kant. Het zou goed zijn om een constructieve samenwerking tussen woningcorporaties, lokale autoriteiten en de lokale Molukse gemeenschap te bereiken. Dat zou na 70 jaar verblijf van Molukkers in Nederland kunnen uitmonden in meer waardering voor de Molukse geschiedenis en een vervolg geven aan een uitzonderlijke manier van huisvesting.